

בענין פאות הראש
אריה ליבוביץ

לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט:כז)

- I. Primary Source. מכות דף כ.
- II. Reason For the Mitzvah.
- A. עבודה זרה - constant reminder to stay away from מצוה רנא.
1. טור י"ד סימן קפא - we don't need a reason.
 - a. בית יוסף שם - of course Rambam doesn't need a reason.
 - b. דרכי משה שם - Tur didn't think this about the Rambam - he is arguing about the parameters of the issur.
 - c. ט"ז י"ד שם ס"ק א' - arguing whether there is a שלום מלכות
 - d. ש"ת מן השמים סימן כח - maybe reason determines whether you can cut with something other than a razor.
 2. ר' ראובן מרגליות על ש"ת מן השמים - if this is the reason it should be *more* of a problem in the מקדש, not less!
- B. ספר החינוך מצוה ב' - to have physical indication that we are different.
 1. ספר מועדים לשמחה בשם הבן איש חי מספרו בן איש חיל - they must be visible.
- III. Who is included in the prohibition?
- A. גמרא מכות שם - both מקיף וניקף get מלקות provided that ניקף is מסייע even if ניקף isn't מסייע even if עור is still מסייע.
 1. probably still מסייע even if עור isn't מסייע.
 2. Why does מסייע count for anything?
 - a. ריטב"א מכות שם - this is a significant help; it is assur even without מסייע.
- B. תוספות ב"מ דף י' (ורוב ראשונים) - even if not מסייע it is אסור, just no מלקות.
 1. ספר המצוות למהר"ם שיק מצוה רנב - according to Rambam no איסור if not מסייע.
 2. דרכי תשובה ס"ק ח' - unclear what level of issur it is.
 3. דרכי תשובה ס"ק ג' - won't allow even for כבוד הבריות.
- C. Woman being מקיף a child - see שהקיפה או שהקיפה.
- D. Goy being מקיף a child - רמ"א י"ד קפא:ה' says it's permissible.
 1. פתחי תשובה שם ס"ק ב' - very questionable.
- IV. Location on the head.
- A. Entire Head. גזיר נת - entire head is also איסור הקפה - nobody seems to argue.
- B. Highest Point.
 1. שולחן הלוה להר' ישראל בלסקי שליט"א עמ' 122 quotes two opinions.
 2. בית לחם יהודה (על גליון השר"ע) - Arizal drew line up to hairline.
- C. Lowest Point. שולחן ערוך י"ד קפט:ט - bottom of the ear.
 1. ש"ת אז נדברו חלק ג' סימן מה אות ז' - clearly does not include the earlobe.
 2. ש"ת ארץ צבי סימן ג' - middle of the ear.
- D. Width.
 1. ש"ע קפא:ט - can't touch it.
 - a. רע"א בגליון הש"ס שבועות דף ב: ובש"ת רע"א (ה"ד במועדים לשמחה עמ' רמ) ובפתחי תשובה ס"ק ג' - can't cut any of the hair, even by accident
 - b. ש"ת תשובות והנהגות א:תס - nobody holds this way practically, even Chasam Sofer
 - c. what about stray hairs? from רש"י מכות דף כ seems only connecting area of head and beard is included (R' Bleich - no issur to cut hair from nose)
 2. רמב"ם עב"ז פרק יב הלכה ו' - you only need to leave forty hairs.

V. Length of Hairs.

A. Does the prohibition only apply with a razor?

1. רמב"ם הלכות עבודה זרה יב:ו - only a problem with a razor.
 - a. דרכי תשובה ס"ק ב' - Sefer Hachinuch holds Rambam would still say assur, just patur.
 - b. Reality - Sefer Hachinuch only says this by גילוח הזקן and NOT by פאות.
2. תוספות נזיר מא: ד"ה השתא - any cutting implement is problematic
 - a. explanation of both opinions - בית יוסף יו"ד סימן קפא.

B. Halacha. דרכי תשובה - שולחן ערוך יו"ד קפא:ג. How long is מעיין כעין תער (but not m'ikar hadin b'dieved - פאות מנחת יצחק applies to פאות). (סימן קפא ס"ק ד')

1. רמב"ם נזירות ה:יא - enough to bend over toward the root. מנחת יצחק applies to פאות.
2. רמב"ם פרה אדומה א:ד - long enough to be tweezed.
3. ביאור הלכה סימן רנא - can't do ממש לבשר ממש but can leave קצת מן הקצת if necessary.
4. שולחן הלוי - number 2
5. פרישה סימן קפא - inexact, but very short.

VI. Extra Stringencies.

A. Why?

1. שו"ת הרמב"ם סימן רמד - no mitzvah to grow hair, just issur to destroy it with razor.
2. ים של שלמה יבמות יב:ח - best to never cut them.
 - a. Apparently a segulah - מועדים לשמחה עמ' רנ
3. שו"ת באר משה הקלח - growing them longer is a מצוה הידור מצוה
 - a. שו"ת תורה לשמה סימן שפט - beautifying mitzvos.

B. How long is too long? שו"ת באר משה חלק א' סימן סא אות ה'

1. Based on kabala shouldn't hang below the face
2. Chasam Sofer lamented super long peyos but קדוש יאמר לו
3. Can't upset parents about this especially if they have logical reasons.
4. פאה פאה מלאכת שלמה מ' פאה says you can't make all of you hair פאה.

C. Curly - the Shabbos Problem.

1. שמירת שבת כהלכתה סימן יד סעיף ג - never curl on shabbos and definitely no curlers.
 - a. Footnote - limud zechus is that they are only adding to existing structure.
2. שו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן רכט - also a problem of pulling them out and of sechita after going to the mikvah.
 - a. שו"ת אז נדברו חלק שני סימן לד - not so worried about pulling them out but finds curling distasteful.

D. Behind the Ears.

1. Argument against.
 - a. שו"ת משנה הלכות ח"ז סימן קכא - if it is a mitzvah don't be embarrassed by it!
 - b. perhaps similar to tucking tzitzis in pants - משנ"ב או"ח סימן ח' ס"ק כו
 - c. ארחות יושר פרק ה' - maybe Israel is different than חוץ לארץ.
2. Argument For.
 - a. ארחות רבינו ח"ג עמוד קלו - It will keep them out of the way so you won't play with them on shabbos.
 - b. שו"ת אז נדברו ח"ב סימן לו - they can get really annoying when you are driving...
3. During Davening.
 - a. יסוד ושורש העבודה - take peyos out for davening.
 - b. שו"ת אז נדברו ח"ב סימן לו - they only shouldn't COVER the ears, so best to leave them behind.

1 - תלמוד בבלי מסכת מכות דף כ עמוד ב

והמקיף פאת ראשו וכו'. ת"ר: פאת ראשו - סוף ראשו, ואיזהו סוף ראשו? זה המשוער צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו. תני תנא קמיה דרב חסדא: אחד המקיף ואחד הניקיף לוקה. אמר ליה: מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי? דאמר לך: מני? רבי יהודה היא, דאמר: לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. רבא אומר: במקיף לעצמו ודברי הכל. רב אשי אומר: במסייע ודברי הכל.

2 - ספר החינוך מצוה רנא

משרשי המצוה, כדי להרחיק ממנו ולהשכיח מבין עינינו ומכל מעשינו כל ענין עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה, ובאה האזהרה מפורשת בדבר שיעשו לה בני אדם בגופותם, מפני שהיא למזכרת עון תמיד אחר שהיא דבר קבוע בגוף. ומפני שזה מעקרי טעם המצוה, היו צריכין זכרונם לברכה שיבארו כי הקפת כל הראש גם כן בכלל הלאו, שלא תאמר שתכלית מה שנאסר כדי שלא נדמה להם והם לא יגלחו כל הראש כולו, למדונו שגם זה בכלל האיסור הוא, כמו שבא ביבמות שאמרו שם [ה' ע"א] הקפת כל הראש שמה הקפה. ואפשר כי התורה אסרה הכל משום דומה לדומה.

3 - טור יורה דעה סימן קפא

הקפת הראש והשחתת הזקן גם באלו כתב הרמב"ם שאסרם הכתוב מפני שעושין כן עובדי כוכבים ע"כ וזה אינו מפורש ואין אנו צריכים לבקש טעם למצות כי מצות מלך הם עלינו אף לא נדע טעמן

4 - בית יוסף יורה דעה סימן קפא

ומה שאמר רבינו זה אינו מפורש ואין אנו צריכים לבקש טעם למצות וכו'. דבריו מבוארים שדעתו לחלוק על הרמב"ם למה לו לבקש טעם מדעתו לשום מצוה שנראה שאילו לא היו יודעים טעם המצות לא היינו מצווים לעשותן ואין הדבר כן כי מצות מלך הם עלינו ואף אם לא נדע טעמן אנו מצווים לעשותן ואני אומר דחס ליה להרמב"ם מלמיסבר הכי ומי יחוש לכבוד התורה והמצות יותר ממנו ודבריו בסוף הלכות מעילה (פ"ח ה"ח) יוכיחו וכיוצא בהם כתב בסוף הלכות תמורה (פ"ד ה"ג) ובסוף הלכות מקואות (פי"א ה"ב) ומשם נתבונן שדעתו ז"ל לומר שאע"פ שכל חוקי התורה גזירות מלך הם מכל מקום כל מה שנוכל לבקש לו טעם נאמר בו טעם וכרבי שמעון דדריש טעמא דקרא (קידושין סח:) ומה שלא נמצא לו טעם נייחס הדבר לקוצר השגתינו ואנו חייבים לקיימם כמו המצות שנודע טעמם כי גזירות המלך הם עלינו ומכל מקום במצות האלו נראה לי שלא נתן בהם טעם הרמב"ם מדעתו אלא מדעת הכתוב שמצאן מוקפות מלפניהן ומלאחריהן ממצות הנאסרות משום חוקי הגוים שהרי כתוב לפנייהם לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעונו (ויקרא יט כו) ואחריהן כתוב ושרט לנפש וכתובת קעקע (שם פסוק כח) והרי זה כמפרש שהקפת הראש והשחתת הזקן נאסרו מפני שהיו עושין כן עובדי עבודה זרה וכומריהם:

5 - דרכי משה שם

ואני אומר גם כן חס ליה לרבינו שיחשוד בכשרים כמו הרמב"ם למיסבר עליו שיסבור שאם לא היו יודעים טעם המצוה לא היינו מצווים לעשותו כי לא מצינו בשום חכם מישראל שיאמין בזה אלא הוא רק דרך הפוקרים בתורה שאינן מאמינים רק מה שיסכים אליו השכל ולכן אי אפשר שרבינו חשב כזאת על הרמב"ם אלא מ"ש זה אינו מפורש וכו' רצה לומר שלא נדרוש טעמיה דקרא לומר שאינו אסור אלא כדרך שעשו עובדי עבודה זרה וכומריהם אלא בכל ענין אסור הואיל ואין הטעם מפורש במקרא אין להתיר במקום שאין הטעם שייך זהו נרא לי בדעת רבינו לא כמו שחשב עליו החכם בעל בית יוסף כי פירש דבריו בענין שאינו כדי שיוכל להשיג עליו.

6 - ט"ז יורה דעה שם ס"ק א'

ונראה דבזה חולק עם הרמב"ם דהרמב"ם תלה דין זה בעובדי כוכבים שהוא חוק שלהם וא"כ יש לפעמים היתר משום שלום מלכות כמו שמצינו בסימן קעח סעיף ב' ועל זה כתב הטור שהרי אינו מפורש שזה יהיה משום חקות עובדי כוכבים ולא מצינו היתר משום שלום מלכות אלא באיסור משום חקות עובדי כוכבים וכ"ת כיון שאין אנו יודעין טעם אחר למצוה זו ממילא הוה כמפורש זה אינו דהא אין אנו צריכין לידע טעם למצות כו' כן נ"ל ביאור דבריו ולא כמ"ש ב"י דלדעת הטור אליבא דרמב"ם אין אנו צריכין לקיים המצוה כל שאין אנו יודעין הטעם ח"ו שהטור יחשוב כן בדעת הרמב"ם.

7 - שו"ת מן השמים סימן כח

ועוד שאלתי על הקפת הראש אם אסרה תורה אפילו במספרים שהרי לא נאמר השחתה אלא לא תקיפו, או אם יש ממש בדברי המתירים שמצאו בתוספתא דאיתקש ראש לזקן שנאמר בו השחתה ואינו חייב עד שיקיפו בתער. + כן היא דעת הרמב"ם בסוף הל' ע"ז פי"ב ה"ו שכתב: ומותר ללקט הפאות במספרים, לא נאסר אלא השחתה בתער, והנה הכ"מ שם ציין מקורו משנה פרק בתרא דמכות (כ' ע"א) פלוגתא דר"א ורבנן ופסקו כרבנן עכ"ל. אמנם הנה שנינו שם על הרא"ש / הראש / שתיים על הזקן שתיים כו' ואינו חייב עד שיטלנו בתער ר"א אומר אפילו לקטו במלקט או ברהיטני חייב, ומפרש הרמב"ם שפלוגתא זו מוסבת גם על הראש, וצ"ע דברי הכ"מ דנראה שעד כאן לא פליג ר"א אלא במלקט ורהיטנא דחמיר ממספרים ע' בגמ' שם כ"א א ובפיהמ"ש = ובפירוש המשניות = להרמב"ם שם שכתב רהיטנא כלי ברזל משרש השער ותולש אותו מעיקרו, ומלקט כעין המלקחיים, ובזה קאמר ר"א שחייב אבל במספריים שאינן משרש השער מעיקרו אפשר דאפילו ר"א לא פליג דאינו חייב לפירושו דמוסב על פאות הראש, אמנם הרא"ש שם פירש דאינו מוסב אך על פאות הזקן אבל בפאות הראש אפילו במספריים חייב וע' בבית יוסף יו"ד סי' קפ"א שהביא שיטות הפוסקים והתוספתא שהזכיר רבינו. ועיין בהלכות גדולות הל' נזיר סי' ל"ח, ר"ן וריטב"א מכות שם, וראה בשבלי הל' ח"ב [הסגולה ע' סז] שכתב: נאמר פאה בראש ונאמר פאה בזקן, מה זקן בתער אף פאות הראש בתער, וקשיא לי הא דאמרין בתו"כ חומר בראש מבזקן שהזקן אינו חייב אלא בתער והראש בין בתער בין במספריים, ויש לומר הא דאמרין הראש בין בתער בין במספריים לא בראש כל אדם אלא בנזיר בלבד עכ"ל, ויעוין בפסיקתא דרב כהנא פס' כלת (ב' ע"ב) צאינה וראינה בנות ציון (שה"ש ג' יא) בנים המצויינים לי במילה ובתגלחת ובציצית, והנה מפליא אשר ממצות שהם בגוף האדם כמילה ותגלחת נקטו רק ציצית ולא תפלין, ונראה שכווננו לציצית הראש הן הפאות ע' מנחות מ"ב וכלה"כ = וכלשון הכתוב = (יחזקאל ח) ויקחני בציצית ראשי. וראה יו"ד סי' קע"ח סע' א, ויהיה לפ"ז תגלחת פאת הזקן, ולמדנו מכאן שרק בזקן נקטו תגלחת ולא בפאות הראש ע' תוס' שבועות ב' ע"ב ד"ה חייב על הראש שתיים, וביו"ד סי' קפ"א ובהגהותי שם. + /רא"ב/ הניח בצ"ע דברי הכ"מ בהל' ע"ז פי"ב ה"ו כו' איברא שדברי הכ"מ תמוהין מגמ' ערוכה במכות כ"א ע"א דאמרין ע"ד ר"א מנ"פ אי גמיר גז"ש ליבעי תער אי לא גמיר גז"ש מספרים נמי, לעולם גמיר גז"ש וקסבר הני נמי גילוח עבדי ומבואר היא דגם ר"א ס"ל דבעינן גלוח שיש בו השחתה ול"פ ת"ק ור"א אלא דת"ק ס"ל דדוקא תער עובד גלוח שיש בו השחתה ור"א ס"ל דגם מלקט ורהיטנא כן אבל במספרים דלא עביד אלא גלוח לבד בלא השחתה לכ"ע אפי' לר"א אינו חייב וכ"ה להדיא בלשון ריב"ן שם ועיין במנ"ח מצוה רנ"א שהעיר ג"כ ע"ד הכ"מ ומש"כ שם ואפשר הכ"מ אסוף דבריו סמך לא אדע כוונתו ע"ש, ובשו"ת חיים שאל ח"א סי' נ"ב וח"ב סי' כ"ז. + והשיבו: לקראת צמא התיו מים [ישעי' כ"א יז /יד/], לקראת הצמאים לדברי תורה וחומדין אותה התיו מים, ועוד השיבו שלא אסרה תורה הקפת הראש אלא שלא יראו ישראל כמשמשי עבודה זרה. + במורה נבוכים ח"ג פל"ז כתב הרמב"ם הנה בארנו בחבורנו הגדול שהקפת פאת ראש ופאת זקן אסור מפני שהוא תיקון כומרי ע"ז והיא הסיבה ג"כ לאיסור השעטנא כו', ויעוין בטור יו"ד סי' קפ"א שפתח בהלכה זו: הרמב"ם כתב שאסור הכתוב מפני שעושין כן עובדי ע"ז וזה אינו מפורש ואין אנו צריכין לבקש טעם למצות כי מצות מלך הם עלינו אף אם לא נדע טעמם וראה בב"י ודרכי משה וטו"ז שם, והנה כל עיקרו של טעם זה מפליא שאלמלי כן היה לאסור דברים אלו יותר להקריבם לפני ה' המתחידים לעבודתו שלא יתדמו ח"ו לכומרי ע"ז. והנה התמלאות יד הלויים היה בהעבירם תער על כל בשרם, ואדם מישראל כשנדר להזיר עצמו לה' העביר אח"כ תער על כל בשרו, וכמו כן באיסור שעטנא [עיין גם ברמב"ן פ' קדושים י"ט ספ"ס יט] היה מקום יותר לאסור שעטנא לכהנים וחפצי גבוה, והנה ידענו שבבגדי כהונה היה שעטנא, וכלאים הותרו בציצית, ויעוין בהגהותי מקור חסד לס' חסידים סי' תק"י שהארכתי בעניני טעמי מצות המובאים בש"ס ומדרשם דהוי כדרוש וקבל שכו, כאשר נקטו דר' שמעון דרש טעמא דקרא, כלומר שהם בסוג דרש, ולא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה כי מה עמקו מחשבות ה' ומי עמד בסודו, ולא נתכוונו כל המטעמים כי אם להסמיק דברי מוסר והנהגות ישירות למקראות עיין מש"כ הרמב"ם במו"נ = במורה נבוכים = ח"ג פמ"ח ובפיהמ"ש ברכות פ"ה מ"ג וברמב"ן פ' תצא כ"ב ו. ובפ"י ר"א אבן עזרא ואתחנן ד' ה, והרשב"א בתשובותיו ח"ג סי' רנ"ג, וראה נועם לשון רבינו הגדול ביד החזקה הל' שבת פ"ב ה"ג, תמורה פ"ד ה"ג, מקואות פ"א ה"ב ומעילה פ"ח ה"ח, אך למיחש בעי כל היכי אשר לפי ההטעמה עלינו לפרוש עצמינו מסרך איסור ע' מהרש"א פסחים קי"ט רע"ב וטו"ז יו"ד שם, וראה בהערותי להלן סי' ל"ו ובספרי מרגליות הים כרך סנהדרין כ"א ב באריכות. + /רא"ב/ הקשה לטעם הרמב"ם בהקפת פאת ראש והשחתת פאת זקן שלא יתדמו לכומרי ע"ז שאלמלי כן ראוי לאסור דברים אלו ביותר להקריבם לפני ה' המתחידים לעבודתו והנה התמלאות יד [הכהנים] היה בהעבירם תער על כל בשרם ואדם מישראל כשנדר להזיר לעצמו לה' העביר אח"כ תער על כל בשרו כו', יעוין בעל הטורים פ' תזריע פס' והתגלח שכתב ג' גדולה שג' צריכין גילוח גדול בכל מקום שיש שער נזיר ומצורע ולויים עכ"ל, וזה צ"ע

שהנזיר אינו מגלח אלא שער ראשו לבד עיין נגעים פי"ד מ"ד ובאליהו רבא להגר"א שם [יעוין במלאכת שלמה שם שהביא מס' הפרפראות ככל לשון הבעה"ט אמנם מצאתי בפענח רזא פ' תזריע שהביא ג' רבתי כי ג' צריכין תגלחת כו' ולא כתב שהתגלחת היא בכל מקום שיש שער ומובנת קושייתו שם שסיים הרי מצינו גילוח רביעי היינו ביפת תואר דכתיב וגלחה את ראשה כו' - ר"מ] ועיקר הקושיא נראה דלק"מ שהתורה לא התירה ללויס להיותם תדיר מוקפי פאת ראש ומגולחי זקן רק בהתכשרות לראשונה לעבודה הוצרכו לזה כדין טהרת מצורע כמו שפרש"י בשם ר"מ הדרשן ומיד כשצמחו שערותיהם שוב נאסר בהשחתה והקפה ככל ישראל. וכן הנזיר שהוא פורש מהנאת העולם ושער ראשו שדרך בני"א להתנאות בו הוא מקודש לשמים בתשלום נזירותו עליו לגלח שערו הקדוש ולשרפו בקדושה על האש אשר תחת זבח השלמים והרי זה גלוי לכל שהוא עושה כן לשם ה' ולא להתדמות לעובדי ע"ז, וכשגדל שערו א"כ הרי שוב נאסר בהשחתה והקפה ככל אחד מישראל, וגם כי איסור הקפה שהתירה תורה בנזיר מצורע ולויס אינו מעיקר חוק ע"ז שאינו אלא בהקפת פאת הראש לבד ולא בהקפת כל הראש ורק שהתורה התמירה על ישראל לאסור גם הקפת כל הראש כדקיי"ל כמ"ד דשמה הקפה עיין לשון הרמב"ם בסה"מ מל"ת מ"ג, ורק זה הוא שהתירה באלו, אמנם מה שהקשה כ"ג נ"י ע"ד הרמב"ם במורה בטעם איסור שעטנו שלא להתדמות (וגם בסה"מ צ"מ מ"ב כתב טעם זה ע"ש) שא"כ למה הצריכה תורה זאת לחפצי שמים לכהנים המשמשים במקדש והתירה זאת במצות ציצית צע"ג. וכל המיקל בכל חשש של עבודה זרה מקילין לו ימיו, וכל המחמיר מאריכין לו ימיו ושנותיו. +יעוין בב"י יו"ד סי' קי"ג שהביא בשם הרשב"ץ במיני מתיקה שעושין כו' כדין נהגו בהם היתר ועכ"ז לא מלאו לבו לאכול מהם להתרחק ממעשה עו"ג כו' עיי"ש ובס' באר שבע סי' מ"ח ד"ה ומעתה. +

8 - ספר מועדים לשמחה בשם הבן איש חי מספרו בן איש חיל

ראו כמה חביבין הם הפאות שהם עדים וסימנים של היהדות אשר מרדכי הצדיק עם היותו שר גדול ויושב בשער המלך עם כל שרי המלכות אשר אין להם פאות כלל הוא היה מתכוין להיות לו פאות עבים וגסים להתפאר בהם... על כן כמה וכמה צריכין אתם להזהר בשני עדים נאמנים אלו העומדים אחד מימין ואחד משמאל המעטרים אתכם בעטרה של היהדות ואין אני מעמיס עליכם לעשות לכם פאות עבים וארוכים כמו מנהג אחינו האשכנזים הי"ו ורק אבקש שיהיה בהם שיעור הניכר לעיני הכל.

9 - ספר החינוך מצוה ב

משרשי מצוה זו, לפי שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם, להבדילם משאר העמים בצורת גופם כמו שהם מובדלים מהם בצורת נפשותם, אשר מוצאם ומובאם איננו שוה, ונקבע ההבדל בגולת הזהב לפי שהוא סיבה לקיום המין, מלבד שיש בו תשלום צורת הגוף, כמו שאמרנו. והעם הנבחר חפץ השם יתברך להשלים תכונתו, ורצה להיות ההשלמה על ידי האדם, ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר תשלום צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולותיו.

10 - חידושי הריטב"א מסכת מכות דף כ עמוד ב

במסייע ודברי הכל. פירש"י ז"ל שמזמין לו השערות, ואיכא דקשיא ליה הא דאמרינן במס' יו"ט (ביצה כ"ב א') לענין מיכחל כותי לישראל ביו"ט וישראל עמיץ ופתח דמסייע דהתם אין בו ממש שדרך העין למעמץ ומפתח קצת אבל הכא סיוע גדול הוא כשמזמין לו עצמו בשערו, וכש"כ לפירוש רבינו מאיר ז"ל שכתבנו לעיל דבלאו מסייע יש בו לאו ולא בענין סיוע אלא כדי שיהא בו מעשה ללקות עליו, דבמעשה כל דהוא סגי להא, כדאמרינן בעלמא עקימת פיו או עקימת קומה הוי מעשה, וכן פירש הוא ז"ל.

11 - תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד ב

אקפי לי קטן - וה"ה דהוה מצי למימר אקפי לי גדול אלא שהגדול לא יניח עצמו להקיף כדאמר פרק אלו הן הלוקין (מכות דף כ:) דאחד הניקף ואחד המקיף חייב ואע"ג דמוקי לה התם כי ניקף מסייע ליה בהדיה היינו משום דבענין אחר לא לקי דהוה לאו שאין בו מעשה אבל הלאו עובר לעולם [ועיין תוס' שבועות ג. ד"ה ועל הזקן ותוספות נזיר נז: ד"ה ורב אדא].

11א - ספר המצוות למהר"ם שיק מצוה רנב

ומדברי הרמב"ם פי"ב מע"ז לפי דברי הכ"מ שם משמע דבלא מסייע אפילו איסור ליכא והמפרשים הקשו ע"ז ועיין בנוב" מה"ת סימן ? ואני אמרתי קצת ראייה לדבריו מהא דאמרינן ריש פרק שני נזירים שנזרקה טומאה ביניהם

דמיירי באשה או קטן וקשה האיך רשאי לגלח הפאות לקטן דקיימ"ל דלמיספי בידיים אסור לגדול למספי לקטן מה"ת ואיך רשאי לגדול להקיף... אמנם אליבא דהרמב"ם הנ"ל איכ"ל ליישב דכיון דאם אינו מסייע אין איסור כלל על הניקוף והגדול אינו מצוה להקיף שיסייע לו אפילו אם מסייע הוא רק כעושה מעצמו דאינו מצוה להפרישו אדרבה אפשר שהגדול מצוה שלא יסייע לו שפיר משכחת לה דיכול להקיף לקטן ולא חשיב למספי ליה באומר לו שלא יסייע לו והמקיף הוא האשה וא"כ אין כאן איסור כלל.

11 - דרכי תשובה סימן קפא ס"ק ח'

בשו"ת מהר"מ מרוטנבורג האחרונים חיו"ד סימן יד שעמד על המחקר איך הפירוש בדברי המחבר בזה אם ר"ל שאין בו שום איסור לאו רק איסורא בעלמא או שיש בו חיוב לאו רק שאין לוקין עליו וע"ש במה שמצדד בזה ובסוף דברו כ' דשיטת הכסף משנה הוא דהניקף בלא סיוע אינו עובר בלאו דלא תקיפו אלא דעכ"פ היא נכלל בכלל ובחוקותיהם עיי"ש באריכות

11 - דרכי תשובה סימן קפא ס"ק ו'

עיי' בשו"ת מהר"א הלוי חלק א' ביו"ד סימן קיט שנשאל בא' שיש לו חולי שהשערות מכל ראשו וזקנו נושרות והרופאים אומרים שרפואתו הוא שיגלח בתער את כל שעריו את ראשו ואת זקנו וככה יעשה פעמים בשבוע במשך איזה שבועות ואח"כ ימשח בסמי רפואה ואז יחזור ויצמחו השערות מחדש כראוי ונשאל אם יש להתיר להקיף ע"י נכרי משום גדול כבוד הבריות... וז"ל ולכן אינו רואה שום מקום להתיר רק אם יגלח ע"י נכרי במספרים שאינו חידוד מאד... משום צערא בעלמא אין להתיר איסור דאורייתא.

12 - בית יוסף יורה דעה סימן קפא

ואשה שהוקפה או שהקיפה פטורה. כן פסקו הרי"ף והרא"ש בסוף מכות (שם) מדתנן בפרק קמא דקידושין (כט.). דנשים פטירי ממצות לא תקיף ומשמע להו דליתא במצות הקפה כלל לא שלא להקיף ולא שלא להיות ניקפת ונראה מדבריהם דאיסורא נמי לית בה שהרי פסקו סתם דהלכה כרב הונא דשרי בפרק שני נזירים (נז:): להקיף אשה לקטן וכן כתב רבינו בסמוך בשם ספר המצות שמותרת להקיף לאיש כלומר שהיא אינה מצווה שלא להקיף לאיש אבל האיש אי בר חיובא הוא פשיטא שאסור לו להניח להקיף ראשו דאף על פי שאינו מסייע איסורא מיהא איכא כמו שנתבאר בסמוך. אבל הרמב"ם כתב בסוף הלכות ע"ז (פ"ב ה"ה) אע"פ שהאשה מותרת לגלח פאת ראשה הרי היא אסורה לגלח פאת ראש האיש ואפילו קטן אסור לה לגלח וטעמא משום דאמרינן בפרק שני נזירים (שם) דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא בנך מאן מקיף להו חובה תקברינהו לבניה כל יומי דרב אדא בר אהבה לא איקיים זרעא לרב הונא וכיון דחזינן דאיענש רב הונא אלמא לית הלכתא כוותיה דאם איתא דהלכתא הכי אמאי איענש וכן דעת הראב"ד (שם) וכתב דאיסורא הוא דאיכא אבל אינה לוקה אפילו על הגדול ופשוט הוא:

13 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קפא סעיף ה'

המקיף את הקטן, חייב ג' (אצל מותר להקיף את העובד כוכבים או את האשה). (צ"י צ"ש הרא"ש). ד ויש מסתפקים בצ"י צ"ש י"א). (ג) וקטן מותר להיות ניקף מן העובד כוכבים (ר"ן פרק אלו הן הגולין).

14 - פתחי תשובה יורה דעה סימן קפא ס"ק ב'

וקטן - ע' בתשובת בית אפרים חיו"ד סי' ס"ב בד"ה ודרך אגב שתמה על הרמ"א בזה שאם כוונתו שהקטן מותר ללכת בעצמו אל העובד כוכבים שיקיף אותו בלא דעת הגדול מאי רבותא דהא קטן אוכל נבלות הוא ותליא בדינים המבוארים בא"ח סי' שמ"ג ואם ר"ל שישראל מותר לומר לעובד כוכבים שיקיף להקטן. ז"א דכיון דמקיף את הקטן חייב א"כ יש לאסור אמירה לעובד כוכבים ומ"ש בשם הר"ן נראה שכוונתו כו' ע"ש שהניח דברי רמ"א אלו בצע"ג:

15 - תלמוד בבלי מסכת נזיר דף נח עמוד א'

וידכ"ע - הקפת כל הראש שמה הקפה

16 - שולחן הלו עמ' 122

The author heard directly from Harav Yakov Kamientzky zt"l that the upper limit of the peyos ha'rosh begins at the highest point of the hairline as it arches over the ear, and extends in a

slightly curved line, across to where the hairline of the forehead turns sharply downward towards the sideburns. All the hair from the imaginary line that connects these two points and below comprises the peyos ha'rosh.

Some Rabbanim have a mesora, a tradition from their Rabbis, that the peyos do not extend above the upper cartilage of the ear (tenuch ha'ozen) at all. According to their mesorah, the imaginary line extends horizontally from the point in the hairline above the foremost part of ear almost until where the downward slope of the frontal hairline angles back towards the ear.

17 - בית לחם יהודה (על גליון השו"ע)

האר"י ז"ל היה נוהג בענין פאות הראש שהיה מניח כל רוחב הצדעים שהוא כל השיער שיש מן האוזן עד שליש המצח שהוא מקום החלק שיש בראש משני צדי המוח ומפסיק בינתים ובגובה היה מניח כשיעור אם יקומו האזנים למעלה בראש עד אותו המקום ויותר מעט למעלה...

18 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קפא סעיף ט

שיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, וכל רוחב (ג) מקום זה לא תגע בו יד.

19 - שו"ת אז נדברו חלק ג' סימן מה אות ז'

אף שהרבה ראשונים ס"ל דפאות הראש הוא עד סוף הצדעים דהיינו עד לחי העליון [באמצע האוזן בקירוב] אבל הרי הש"ע ביור"ד סימן קפא ס"ט פסק שיעור פאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם. וכן כתב הח"ס בתשובה קנ"ד וז"ל והנה שיעור הפאה באורך מפדחת עד למטה מהאוזן ולא שיהיה אורך כל שער כך וכו' [ויעיין עוד במש"כ ביור"ד תשובה קל"ט וכן מבואר בבה"ל סימן רנא ס"ב ד"ה אפילו ומי זה יבא להקל יותר באיסור דאורייתא ובפרט בני תורה ומסתבר דאין תנוך האוזן בכלל דזה לאו בכלל האוזן...]

20 - שו"ת ארץ צבי סימן ג' אות ה'

באות ד' כתבתי להשאיר פאות עד אמצע האוזן האמנם כי בשו"ע יו"ד סימן קפא דשיעור הפאות עד למטה מן האוזן לע"ד צע"ג כי המעיין בטור וב"י שם יראה לעינים דאין שום דיעה להחמיר כ"כ ותו דמקום חיבור הלחי לצדעים בכלל פאות הזקן הוא לכל הדיעות כמ"ש הטור שם ולמטה מן האוזן לכא צדעים כלל... עוד הוכחה לזה מגדולים שיש להם זקן בגוון אחר מגוון שער הראש אז ניכר להדיא ונראה לעינים כי מקום התחלת גוון הזקן הוא בשערות שיוצאים באמצע האוזן ולמטה והשערות שלמעלה משם דומים לגמרי למראה שערות הראש ומשם ולמטה דומים לגוון הזקן דוק ותשכח ע"כ חלקי אמרה נפשי דשיאור פאת הראש אינו נמשך רק עד למטה קצת מאמצע האוזן ולא יותר ודברי השו"ע צע"ג ה' יאיר עיני [ויעיין שו"ת אמרי יושר סימן קפג בתשובתו אלי שנדחק ג"כ בזה אמנם אחר זמן מצאתי דאתי לידי מד"ר פ' ואתחנן אות יא ובעץ יוסף שם מבואר דצע"ג דמה"ת אין איסור רק כעין תער מ"מ צריך פאה עד למטה מן האוזן מפני דרכי האמורי עיי"ש והוא מקור נאמן לדברי השו"ע ודבר ה' בפיו אמת אך שקצ"ע למה לא כתב מזה הב"י מאומה בספרו הארוך].
אגב הנני להעיר היות ראיתי איזה אנשים אפילו היראים שמשירין פאות ארוכות שיעקרו יוצא בגובה הראש ונמשכין והולכין למטה מ"מ מגלחין השערות שתחת הפאות שיעקרו יוצא מן הצדעים שקורין שלעפין סמוך לאוזן במקום שבין גובה הראש עד הלחי ולע"ד היא טעות גדול ונהפוך הוא דעיקר הפאות הם אותן שיעקרו יוצא שם בצדעין אשר בין גובה הראש עד הלחי במקום המסומן לעיל אבל פאות היוצאין בעיקרן בגובה הראש מותר מעיקר הדין לגלחן לגמרי וכן מבואר להדיא ברש"י מכות כ. ד"ה המשוה ... ומזה תבין דמה שכתבתי להשאיר פאות עד נגד אמצע האוזן אין כוונתי שיהיה אורך הפאות כ"כ דאין שיעור לאורך השערות כלל רק שישאיר עיקר השערות עד המקום המסומן הנ"ל ולא יגלחם סמוך לבשר רק ישאיר מהם קצת.

21 - גליון הש"ס שבועות דף ב'

לפי זה נראה דגם במלקט ורהיטני חייב כיון דלא מקשינן ראש לזקן לענין מספרים מנ"ל לפטור בראש במלקט ורהיטני אף דתוס' כתבו אחר כך וליכא למימר דשרי במספרים וכו' דהקפת הראש אסור במלקט הרי דר"ל דלענין

מספרים אתקש ולמלקט לא אתקש היינו דאתקש רק לענין המפורש בקרא זו דלא תשחית דבעינן השחיתה ולמלקט לא אתקש אבל בהיפך לומר דלמלקט אתקש ולמספרים לא אתקש מה"ת לחלק וא"כ למה דפסקינן בש"ע סימן קפא ס"ב דראוי לחוש להאוסרים בהקפת הראש במספרים ה"נ יש לאסור במלקט וא"כ יהיה אסור לסרוק פאות הראש. וצ"ע לדינה וכתבתי מזה בתשובה.

22 - שו"ת רע"א (הו"ד במועדים לשמחה עמ' רס)

ראיתי להתעורר ולתמוה איך מצינו ידיו ורגליו בסריקת פאות הראש הלא לדעת יש אוסרים בשו"ע יו"ד סימן קפא ס"ג דבמספריים כעין תער ג"כ אסור בגילוח הפאות והמחבר סיים דיש לחוש לדבריהם...ומטעם דבר שאינו מתכוין א"א להתיר דהא סריכה הוי פסיק רישא כדאמרינן בנייר אבל לא סורק... וצריך עיון לדינא.

23 - פתחי תשובה יורה דעה סימן קפא ס"ק ג

מקום זה לא תגע בו יד - [עייין בתשובת חתם סופר סי' קל"ט שנשאל מהגאון מהר"ר עקיבא איגר זצ"ל] מנא לן היתר סריקות פאת הראש למאן דמחמיר (בס"ב) אפילו במספרים כעין תער משום דלא ילפינן ראש מזקן א"כ יש לאסור כל מיני הקפה ואפילו במסרק וכדתנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. והוא ז"ל האריך דאין שום פקפוק בזה לא מיבעיא לדעת הרמב"ם דיהיב שיעורא לפאת הראש ארבעים שערות אלא אפילו לשיטת הסמ"ג דאסור לגזוז ב' שערות מפאה המלאה מ"מ היתר גמור הוא למסרק והכי חזינן לרבנן קשישאי דעבדי הכי ע"ש ובסי' ק"מ מזה:

24 - שו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן תס

וברע"א פירש הטעם לאיסור משום דבנייר תנן דנזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ואיתא בגמרא שם דכל הסורק להסיר נימין המדולדלין מתכוין ולכן למאי דמחמירים במספרים כעין תער אסור והנה אף דלכאורה הא צידד בחת"ס דעל נימן המדולדלין אין איסור הקפה נראה דלהגרע"א כיון דשורש איסור הקפת הראש משום שמשוה צדעיו לפדחתו אין לחלק בזה ובכל גווני אסור ועובר גם בנימין המדולדלין שבהקפה משוה וכיון שמכוון ממש להסיר אסור מה"ת. ועייין בערוך לנר מכות דף כ ובמנ"ח מצוה רנא שעל יסוד סברא זו נטה לאסור תלשת ב' שערות בידים מפאות הראש.

ומיהו החתם סופר שם מחלק דלא מיבעיא לשיטת הרמב"ם פי"ב מהלכות ע"ז ה"ו דבמ' שערות לבד הוא שיעור השערות שישאר בפאה ושוב אינו עובר ועפי"ז היסוד שלא יקיף הראש ואין מן התורה גדר לזה וודאי דל"ש לאסור אלא אפילו לסמ"ג לאוין נז (וכפירוש הב"ח בדבריו ועייין בד"מ סימן קפא) דגם בגילוח שני שערות לבד בפאה עובר מ"מ מצדד דשני חומרות האחד דחייבין גם על תלישה וגם שחייבין על שני שערות זה לא מחמירין ומוכיח כן מסוגיות ערוכות בש"ס דאי אפשר לאוקמי הני תרי חומרא כחדא עי"ש ועוד מחלק דבסורק איכא רק משום נימים המדלדלים דהיינו שנעקרו מהגומות ותלויים במקצת ובזה לית בהו משום השחיתה שמושחתיים ועומדים הם אבל נזיר שאני דיש בדידה מ"ע ד"גדל פרע שער ראשו" בכל גווני אסיר, יעוש"ה. וע"ע בחלקת יואב אר"ח סימן ו'.

וברם יל"פ דלהגרע"א הסברא בהיפוך דבנייר דהמצוה גדל פרע א"כ י"ל דנימין המדולדלין אינם בכלל גדל פרע דניתקו מהגומות ואין גדילים עוד אלא דמ"מ אסיר משום דאין לנו לחלק וסו"ס השערות בקדושת נזירות ואסור להוציאן אבל בהקפת הראש עיקר קפידת התורה על הראותו מוקף גם בהסרת נימין המדולדלין אסיר.

והח"ס זצ"ל מביא שלמעשה לא ראה לרבנן קשישאי שיחמירו בזה וראה לרבנו הגה"ק החסיד שבכהונה רבי נתן אדלר זצ"ל ברא דעובדא שנהג להתיר ומי יבוא לחוש ולפקפק אחריו ומדינא אין להחמיר בזה. וראיתי עוד כמה גאוני ארץ שהקילו בזה ולכן מדינא מותר והמחמיר לעצמו לבד יחמיר כהגרע"א זצ"ל אבל אין מורין בזה להחמיר.

25 - רש"י מסכת מכות דף כ עמוד א

חייב על הראש - על הקפת הראש חייב שתי מלקיות דשתי פאות יש לו לראש שהראש כשתי חתיכות מקום השיער חתיכה אחת ומקום הפנים והזקן חתיכה אחת ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו מקום שלועזין טנפ"ל"א ושם נקרא פאה ששם סוף הראש מקום חיבור הפרקים ונמצא שיש לו שתי פאות צידעא מכאן וצידעא מכאן וחייב עליהן שתיים אפילו נטלן בבת אחת בשתי ידיו ואע"ג דחד התראה קא מתרה ליה אל תקיף דזיל הכא פאה איכא וזיל הכא פאה איכא כדאמר לקמן גבי קרחה וגבי שריטה דמיייתין דחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שרט ושרט ונהי דהכא לא צריך לאתווי מקרא דמסתמא כי היכי דאמרינן ושרט לחייב על כל שרט ושרט ה"נ אמרינן פאת לחייב על כל פאה ופאה דהא לאו מיתורא דקרא שמעינן ליה כולי האי כ"ש וגימגום כדאמרינן לקמן

דסכינהו לחמש אצבעתיה נשא דאע"ג דליכא אלא חדא התראה מחייבין ליה חמש.

26 - רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק יב הלכה ו

ופאה זו שמניחים בצדעים לא נתנו בו חכמים שיעור ושמענו מזקנינו שאינו מניח פחות מארבעים שערות, ומותר ללקט הפאות במספריים לא נאסר אלא השחתה בתער.

26א - דרכי תשובה קפא ס"ק ב'

עין בספר החינוך להרא"ה מצוה רנ"ב שכתב אליביה דהרמב"ם פרק יב מהלכות ע"ז דבתער חייב ובמספרים כעין תער פטור דוקא היינו פטור אבל אסור... שהביא לשון הריטב"א בחידושי למסכת מכות דף יא וז"ל משורת הדין כל שהוא במספרים מותר אפילו כעין תער אבל מדת חסידות שלא לעשות כן לפני הרואים עכ"ל...

26ב - ספר החינוך מצוה רנב (עם הערה בהוצאת מכון ירושלים)

וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה (פ"ב ה"ז) ואם גלח במספריים פטור נראה מדבריו דדוקא פטור הוא אבל אסור לעשות כן. מדנא כתב הרמב"ם "מותר" כבהלכה ו' גבי איסור גלוח הפאות

26ג - דרכי תשובה שם ס"ק ד'

עין בשו"ת זרע יצחק חיו"ד סימן יב שנשאל בא' שגלח הפאות במספרים סמוך לבשר כעין תער וסבר שמותר לעשות כן ועכשיו נודע לו שהוא אסור ורוצה לקבל תשובה מה יהא תשובתו והשיב דלדעתו אינו צריך לקבל תשובה כיון שהמחבר לא הכריע כדעת האוסרין וכתב רק בלשון יש לחוש לדבריהם ועכ"פ גם דעת הרמב"ם המקיל בזה יש לו מקור בש"ס ע"כ עכ"פ לענין התשובה על לשעבר בשוגג יש לסמוך על דעת הרמב"ם להקל עיי"ש באורך.

27 - תוספות מסכת נזיר דף מא עמוד ב

השתא - (פ"ק) משמע הכא בסוגיא דידן דהקפת הראש הוי אפילו בלא תער וכן איתא בת"כ זאת תהיה תורת המצורע ראשו מה ת"ל לפי שיש בזקן משא"כ בראש ובראש משא"כ בזקן שהראש אסור במספרים והזקן מותר והא דתניא בתוספתא (דמכות פ"ג) חייב שתים אחת לצידעא מכאן ואחת לצידעא מכאן ואינו חייב עד שיקיפנו בתער היינו כעין תער ובמכות (דף כ): נמי דקאמר משוה צידעיו לאחורי אזנו ופדחתו נמי היינו כעין תער ואפילו במספרים וההיא דת"כ איכא למדחי דע"כ לאו באיסור הקפת הראש מיירי אלא בנזיר דאסור לגלח ראשו תוך ימי נזרו ואף במספרים למ"ד לעיל לרבות כל מעבירין והכי מוכחא סיפא דהתם דתנא בו והראש מותר לכל אדם והזקן אסור לכל אדם ואי בהקפת הראש איירי איך מותר ראש בכל אדם אלמא בנזיר מיירי וקאמר דתגלחת אינו מותר בכל אדם שאינם נזירין ומיהו צריך לזהר שלא ליטול פאת הראש אפילו במספרים דשפיר איקרו כעין תער וכן נהגו העולם כשמגלחין התינוקות לשייר בצדעיהן הרבה שערות.

28 - בית יוסף יורה דעה סימן קפא

וכתב הרמב"ם שאינו חייב אלא בתער וכו'. בסוף הלכות עבודה זרה (שם ה"ו) כתב וזה לשונו מותר ללקט הפאה במספרים וכתב נמוקי יוסף (מכות ד. ד"ה זה המשוה) שכן כתב ה"ר ישעיה וכן פסק סמ"ג (לאוין נז יא:) וטעמם מדתן בפרק בתרא דמכות (כ.) אינו חייב עד שיטלנו בתער ומשמע להו ז"ל דבין אפאת זקן בין אפאת הראש קאי ובהדיא תניא בתוספתא (מכות פ"ג ה"ז) גבי פאת הראש אינו חייב עד שיטלנו בתער ומשמע דאינו חייב דקתני במתניתין ובברייתא לאו דוקא אלא הוה ליה כאילו קתני אין כאן צד איסור ומותר לכתחלה:

ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שגם במספרים נמי חייב על פאות הראש. כלומר במספרים כעין תער וטעמו מבואר בדבריו בסוף מכות (ס"ב - ג) שהוא משום דסבר דהא דתנן אינו חייב עד שיטלנו בתער אפאות זקן דוקא קאי אבל בפאות ראש לא בעינן תער וכן משמע בגמרא (שם): דקאמר ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו ולא פירש בו גילוח של השחתה כמו בזקן וכן מוכח בפרק שלשה מינים (נזיר מא.) והא דתניא בתוספתא גבי פאת הראש אינו חייב עד שיטלנו בתער במספרים כעין תער קאמר וכן כתבו התוספות בריש מסכת שבועות (ב:) ד"ה חייב) וכתב רבינו ירוחם (נ"ז ח"ה קנט:): שכן נראה עיקר וכן פסק סמ"ק (ס"ב עא.) וכתוב בתרומת הדשן סימן רצ"ה בשם גליון דמסכת שבועות יש נזהרים כשמספרים במספרים שאין עושין בתחתון כלום אלא בעליון כי חוששין שמא יארע שלא יחתוך זוג העליון אלא בתחתון והוא כמו תער עד כאן וכתב עליו אמנם קשה מאד להיות

נוהר בדבר זה אמנם נראה דנכון לזוהר שלא יספר פאת הזקן במספרים שהוא חדוד מאד אבל אם אינו חדוד אי אפשר לתחתון בלי דיבוק העליון עכ"ל. [בדק הבית] וכתוב שם דאסור לגלח פאת הזקן במספרים אלא שהעולם אינם נוהרין בדבר וכו' [עד כאן]:

29 - שולחן ערוך יורה דעה סימן קפא סעיף ג

אינו חייב אלא בתער. ויש אוסרים במספרים כעין תער, ויש לחוש לדבריהם.

30 - ש"ך יורה דעה סימן קפא ס"ק ב

כעין תער - שגוזז במספרים סמוך לבשר כעין תער

31 - רמב"ם הלכות נזירות פרק ה הלכה יא

נזיר שגלח שערה אחת לוקה בין בתער בין בזוג והוא שקצצה מעיקרה כעין תער, וכן אם תלשה בידו לוקה, אחד המגלח ואחד המתגלח שנאמר תער לא יעבור על ראשו, ואם הניח ממנו כדי לכוף ראשה לעיקרה אינו לוקה שאין זה כעין תער.

31א - שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן קיג ד"ה (ה) והנה

(ה) והנה מה דשמע מינה מדברי הרמב"ם, דכל שלא הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו, נכנס בכלל כעין תער, נפ"מ גדולה, גם לענין פאות הראש והזקן, למאן דמחמיר כעין תער, כמבואר בש"ע ופוסקים שם (ביו"ד), דאז צריך להשאיר כדי לכוף ראשו לעיקרו, וכשעיינתי בספרים מצאתי בתשו' רעק"א (מכת"י, נדפס בירושלים תשכ"ה, סי' ס"ג), שכתב שם בזה"ל, דכמו דאמרינן לפי האמת, דבמניח כדי לכוף ראשו לעיקרו, לא מקרי הקפת הראש, דאינו משוה צדעיו לאחוריו, כיון דנשאר השער בגידול לכוף ראשו לעיקרו עכ"ל, ועכ"ח כוונתו, דכדי שלא יהי' מספרים כעין תער, צריך כדי לכוף ראשו לעיקרו, - וכן ראיתי בדרכי תשובה שם (סי' קפ"א ס"ק מ"ז) בשם הכת"ס דנוהגין ומניחין לגדל כל השערות באורך כדי לכוף ראשו לעיקרו כל שער ושער וכו' עיי"ש, - ולהנ"ל מצאנו מקור נכון לזה בדברי הרמב"ם הנ"ל, דרק אם הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו, יוצא מכדי מספרים כעין תער כו', - ועי' ביש"ש שם (יבמות פ"ב - י"ח), שהחמיר מאוד בענין פאות הראש עיי"ש.

32 - רמב"ם הלכות פרה אדומה פרק א הלכה ד

וצריך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג שכל שערה שאינה ניטלת בזוג הרי היא כאילו אינה, לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג הרי זו כשירה

33 - ביאור הלכה סימן רנא

אפילו מספר ישראל - אגב דאיירינן בענין תספורת ראיתי להזכיר ענין אחד מה שאיזה מהמון נכשלין בו בעו"ה והוא בענין איסור דהקפת פאת הראש וכמו שאבאר כי ידוע דעל איסור הקפת פאת הראש יש ג"כ לאו בתורה והוא הלאו דלא תקיפו פאת ראשכם וי"א דפאת הראש חמור עוד מפאת זקן דעובר על הלאו אפ"י אם מעבירים במספרים כעין תער דהיינו סמוך לבשרו ושיעור הפאה הוא מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם וכל רוחב השערות שבמקום זה לא תגע בו יד להעבירם מצד שהוא הכל בכלל פאת הראש ומשם ולמטה מתחלת פאת הזקן וכמבואר כ"ז בש"ע יו"ד סימן קפ"א ע"ש גם אחד המקיף ואחד הניקף הוא בכלל לאו זה וכמבואר שם ובעו"ה מצוי שמעבירין את הפאות עד סמוך לבשרן ממש ואין משיירין כלל ויש בזה חשש דאורייתא והיה להם לשייר עכ"פ קצת מן הקצת וביותר מזה יש מהבחורים שבעת שהספר מספר ראשו הוא מגלח לו השער שאצל אזנו והוא מחמת שמוטעין שחושבין שפאת הראש נקרא רק מה שאנו קורין פאה ולא כן הוא כאשר כתבנו והוא לאו גמור דאורייתא לד"ה וגם זה הלאו הוא אפילו על הניקף וכנ"ל וע"כ אפילו אם המספר הוא א"י יש לישראל להזהירו שלא יגע בו כלל במקום ההוא וגם במרחץ מותר להפסיק את המספר שלא יגלח במקום ההוא אם יהיו דבריו נשמעין לו וכמבואר לעיל בסימן פ"ד דכדי לאפרושי מאיסורא מותר אפילו במרחץ עיי"ש:

34 - שלחן הלווי עמ' 124

Practically speaking, if a person uses hair clippers with a number two attachment, the hair is

probably long enough to grasp. To be on the safe side, it is best to use no less than a number three attachment, which certainly leaves the hair long enough to grasp.

35 - פרישה יו"ד סימן קפא

במספרים כעין תער. רצה לומר לספור כל השער עד שיהיה חלק כאילו ספר בתער אסור...

36 - שו"ת הרמב"ם סימן רמד

שאלה ומה יאמר אדוננו בדבר תספורת השער אשר למעלה מן המצח ואשר סמוך לראש ברוחב ארבע או חמש אצבעות בקשת לצד הראש בסיבוב לצד האזניים, עד שיהיה מול קצות גבות העיניים או מחוצה להן במקצת, וכן השער באחורי הראש סמוך לעורף באותו האופן ג"כ, מבלי שיתחברו שתי התספורות מאחורי האזניים, ורוב שער הראש ישאר כמות שהוא, היש בזה איסור אם לא? ויורנו אדוננו גם כן פאתי הראש ופאתי הזקן, למה הכוונה בהן, ושכרו כפול.

התשובה כל מה שהזכרתם בדבר תספורת החלק הקדמי של הראש לבד או אחוריו לבד או הקפת התספורת והנחת השער באמצע, והיא הנקראת בלורית +ה' עבודת כוכבים פי"א ה"א, פירוש המשניות עבודה זרה פ"א מ"ג ושם נאמר בתרגום העברי ותספורת כזו אסור לנו מן התורה, אך במקור הערבי שריעתנא, ויש לתרגמו פה לפי הדין+ וכך תספורת אמצע הראש לבד, כל זה אסור מדברי סופרים, לפי שהוא (מנהגם) של גוים +השווה ה' עבודת כוכבים פי"א ה"א+ האסור בדרך כלל, לפי שאמר יתעלה ולא תלכו בחקות הגוים +ויקרא כ, כג ולפינו בחוקת הגוי: וכן הגוים גם ה' עבודת כוכבים פי"א ה"א, אין להניח שלפני רבינו היתה הגרסה הגוים אלא דרכו של רבינו לצטט פסוקים מתוך זכרונו, עמ"ש ד' ילין בתרביץ א, ספר ג, עמ' צ"ד, צ"ה+ וזאת התספורת במקום הנחת תפלין היא הנקראת אצל החכמים ז"ל מספר קומי, וידוע לכם איסורם בזה בפרוש ושלא התירוהו אלא לקרוב למלכות, כדי שיגן על ישראל אצלם, כמו שהתבאר בסוטה +סוטה מ"ט ב' וש"נ, ה' עכו"ם פי"א ה"ג+ ובזולתה. ופאתי הראש (הן) הצדעים +השווה ה' עבודת כוכבים פי"ב ה"ו ופאה זו שמניחים בצדעים, והשווה מכות כ' ב'+. ושעור השער, שמניחים בהן, הוא רוחב הצדע והוא יותר דק מן הבוהן. ופאתי הזקן ארבע +ה' עכו"ם פי"ב ה"ז ושם מונה רבינו חמש פאות, אך בפירוש המשנה מכות פ"ג מ"ה מדבר רבינו על הפאות ועל הזקן, ר"ל ששבולת הזקן אינה בכלל הפאות+ הלחי העליונה והלחי התחתונה מצד ימין, וכן שתי הלחיים מצד שמאל. ומותר לו לגלח הפאות כולן במספרים +ה' עכו"ם פי"ב ה"ו וה"ז, [ועל' בטור וש"ע יו"ד סי' קפ"א ובנו"כ, א"ד]+ וכך עושים אנחנו תמיד, ר"ל נגלח פאתי הראש במספרים, לפי שלא נאסר אלא השחתה של תער ולא צווינו לגדל הצדעים, כמו שחושב ההמון, אלא הנזיר הוא אשר צווה לגדל השער, ולכן אם גלח, ביטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה +ה' נזירות פ"א ה"א+. ואין הדבר בפאות כך, אלא הוא מצות לא תעשה לבד, ולפיכך אינו חייב לגדלן, אלא אסורה עליו ההשחתה לבד. וכתב משה

37 - ים של שלמה יבמות פרק יב סימן יח

וראוי להחמיר שלא לגלח כל עיקר, דמילתא דלא פסיקא היא, וכן איתא באגודה, וז"ל, מספרים כעין תער אסור בראש, ומשום הכי כשמגלחין התינוקות, מניחין הצדעין עכ"ל, משמע להניח כולו, ולא לגלחן כל עיקר, לפי שאין אנו יודעין כמה קרוי הקפה, וכן קבלתי מאדוני מורי זקיני, ומצאתי במגדל עוז (ה' עכו"ם פי"ב) וז"ל כתבו רבותינו, משעמדנו על דעתינו, לא העברנו ברזל על בשרינו, אפילו במספרים, כלל וכלל, לא בראש, ולא בגוף, מן השפה לחוץ ע"כ, והנראה בעיני, מה שהחמירו בגוף, משום תיקון אשה, ובראש משום צדעין, דאין אנו יודעין עד כמה שיעורן, והזקן נמי כה"ג, אין יודעין מקום הפיאה, ושיעורן, ואף שבמספרים כעין תער שרי לכ"ע, אפ"ה נמנעין

38 - מועדים לשמחה עמ' רנג

היו במקהלות חסידים שצדדו כי הפאות הארוכות הם סגולה לאריכות ימים וכך מסופר על הגאון המהרש"ם מבראזן שבהיותו ילד נסע עם אביו להסתופף בצל הצדיק הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זצ"ל כאשר הובא הילד לפני הצדיק הושיבו על ברכיו מישש את פאותיו ואמר זקינך רבי שלום לא קיצץ פאותיו כל ימי חייו והוא סגולה לאריכות ימים על כן תנהג גם אתה כן לא תקצץ מפאותיך ותזכה אף אתה לאריכות ימים. וכ"כ בקונטרס נתיב מצותיך בסידור תפילה ישרה בארדיטשוב פי"ח אות לט ששאלו מהרה"ק מהר"ש מבעלזא מפני מה הוא מחמיר מאד בפאות הראש שלא לקצץ כלל והגיד לו עפ"י חז"ל ברכות דף יא. משל לאחד שאומרים זקנך מגודל א"ל יהא כנגד המשחיתים ופי' הרשב"א בלשון נחחותא אין לנו שום טעם ע"ז רק צריכים להיות היפוך מהמשחיתים.

39 - שו"ת תורה לשמה סימן שפט

+כמה שיעור אורך פיאות הראש. שאלה אחד גילח שער ראשו והשאיר הפאות אך מפני סיבה אינו רוצה שיהיו שערות הפאות ארוכין ורוצה לגזוז אותם במספריים כמה שיעור חייב להשאיר מהם. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה. תשובה מצינו בדין פרה אדומה פסק הרמב"ם ז"ל בה' פרה אדומה פ"א ה"ד וז"ל צריך שישאר המאדים כדי שינטל בזוג שכל שיערה שאינה ניטלת בזוג הרי היא כאילו אינה לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג הרי זו כשרה ע"ש מיהו מצינו שיש שיעור אחר לחומרא והוא שיעור כדי לכופ ראשן לעיקרן והוא מה שפסק הרמב"ם ז"ל בה' טומאת צרעת פרק ח' הלכה וא"ו ו' / וז"ל השער השחור המציל בנתקין אין פחות משתי שערות ואינן מצילות עד שיהיו אורכן כדי לכופ ראשן לעיקרן ע"ש והנה כאן צריך להחמיר להשאיר שיעור כדי לכופ ראשן לעיקרן וסגי בהכי כפי הדין מיהו ודאי אם יהיו יותר ארוכים עדיף טפי כדי שיהיו ניכרים יותר וזהו נוי שלנו שאנחנו מתנאים במצות הש"ת אלהינו ואלהי אבותינו אשר קדשנו במצותיו והפאות הם עדות לישראל וסימן טוב להם. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו.

40 - שו"ת באר משה ח"א סימן סא אות ה

ועפ"י פסק זה של הגה"ח בעל הערוה"ב זצ"ל אמרתי לבחור אחד ששאל אותי היו אביו המתנהג ג"כ בדרכי החסידות זקנו מגודל ופאות ראשו ארוכות ונושא אותן אחורי אזניו ובכל מצוה ומצוה מדקדק על חוט השערה ויש לו לאביו הקפדה עליו במה שהוא נושא פאות ראשו ארוכות מאוד ומעולם לא נגע בהן לקצוץ מהן ותלויות על כתפיו ולמטה מהם עוד הרבה ואביו מצטער על זה ואומר שלכן אינו מוצא שידוך בעבורו כי בכל פעם שבאו מצד השני ליראות וליראות מענה בפיהם שבאופן כזה אינם מבינים איך יעלה בידו למצוא טרף לביתו וגם היא אומרת שאיננה רוצה בבעל המתנהג באופן כזה משונה מכל הבחורים המתחסדים אין האב מבקש מבנו רק שישא הפאות כרוכים סביב אזניו או ינער אותן בטוב שלא יראה משונה מכל הבחורים האחרים. והשבתי לו בקצירת האומר הנה עיקר דין פאות הראש מבואר היטב בשו"ע ובהגהות הח"ס כ' וז"ל דאע"ג דשיעור פאה הוא רק מ' שערות מ"מ נוהגין ומניחין לגדל כל השערות באורך כדי לכופ ראשו לעיקרו כל שער ושער עד מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד משם וכ' דהעולם טועין ומניחין לגדל השערות עד למטה עד שיגיע עד הלחי התחתון ואינו אמת ומ"מ בני ביתי ותלמידי אנו נוהגין כן ואע"פ שהוא טעות מ"מ קדוש יאמר לו עכ"ד הובא גם בדרכ"ת אות טז. ועל דרך קבלה הביא הבית לחם יהודה בשם האריה"ק ז"ל וכ"כ בדרכ"ת שם וז"ל האר"י ז"ל לא היה מניח השערות עד שיגדלו כ"כ שיכנסו למטה במקום שער הזקן ממש שאז היה חותכן עד המקום שמשם ולמטה לא נקרא פאות הרא"ש ועיין בתשובת צ"צ החדשות ... צריך לסלקם... הרי בין בדרך נגלה ובין בדרך הקבלה שיעור אורך הפאות לא היו מסוין הלחי התחתון שהוא סוף הפנים. ומה שנשתרבו עתה המנהג בין בחורי חמד ה"ו שנושאים פאות ארוכות הרבה יותר אורך שיעור זה שגם האר"י החי זצ"ל חתכן וסלקן נראה לי דנובע ממה שנמצא בספר דרכי שלום... ועוד דאבי הבן אינו מבקש מבנו שיקצוץ מפיאות ראשו מאומה רק שישבבנו סביב אזניו או ינערנו למעלה באופן שיהיו הפיאות תלויות בדרך ישר והגון ואין בזה שום התנגדות לשום מנהג ומדת חסידות בזה. וביותר שהאב בפירוש אומר בפיו שמנהג בנו עיכוב גדול כדי לבקש לו אשה הגונה הראויה לו ולמשפחתו וזו אחת המצות שעל האב לגבי בנו להשיא אשה ומי נתן רשות לבנו לעכב אביו בהשתדלותו זה. ובפרט שהאב מצטער בזה ודואג בדבר וראה בספר חסידים שכתב צריך הבן להזהר על דאגת אביו שלא ילך למרחוק ולא במקום שאביו ואמו דואגים עליו ומצטערים עליו כי נענש האדם שאביו ואמו דואגים ומצטערים עליו... וראה חידוש דבר במלאכת שלמה על משניות שכתב בריש פ"א דמס' פאה אלו דברים שאין להם שיעור הפאה וכו' נלע"ד דאי לא הוי פאת הראש שנויה בכלל סתם פאה דקתני במתני' לא נישנית משום טעמא שאכתוב בסמוך גבי תרומה ע"כ. נראה כוונתו דבתרומה כ' הטעם דתרומה י"ל שיעור למעלה שאינו יכול לעשות כל גורנו תרומה וכמו כן למעלה יש שיעור דאין יכול לעשות כל שערות ראשו פאה והארכתי במקום אחר בדברי הטו"א חגיגה ז. בשם הירושלמי בהקושיא מציצית הכסת (גיטין נו) ואכ"מ.

41 - שמירת שבת כהלכתה פרק יד אות נג

אין לסלסל את השערות בשום אופן וגם אין להשתמש לצורך זה בגלילים המיוחדים לכך. שם בקצוה"ש וע"ש שהוא מלמד זכות על האנשים הנוהגים לסלסל את פיאותיהם בשבת משום שאלה שדרך שערותיהם לקבל סלסול עומדות השערות בסלסולן מבעו"י ואינם אלא מוסיפים קצת על סלסולן ולית ביה משום בונה ודומה קצת למה שמותר להוסיף על אוהל ארעי העשוי מע"ש.

42 - שו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן רכט

נראה שאם רק מעמידם סמוך לאוזן מותר אבל כשממשמש בהם ומסובב פעם אחר פעם חוששני שכמו שבגודלת השער חייבין משום בונה מדרבנן וכדאיתא בשבת צד: ולר"ח שם קיימא לן כר"א שיש אסור תורה עיין בבה"ל ר"ס שמ והכא גם כן מסדר ומסבב השערות ומעמידן כצורתן וזהו בכלל קליעת וגדילת שער שיש בו משום בונה ואף שאינו אלא עראי הרי בגודלת שיערה ג"כ אינו קבע ולא מצינו היתר בזה דכיון שזהו דרכן חוששין בכל גווני ועוד יש לחוש לסריקת השערות כשמפספס בידו קודם הסלסול וכשם שסריקה אסור מפני שמתכוון להסיר בכך נימין מדולדלין גם כאן הראוי לחוש לכך ואף שדרך סריקה במסרק דוקא, הלוא בפאת הראש הדרך גם בחול ביד, וכיון שמתכוין אסור אף שאינו פס"ר, יש לזהר בזה מאד (עיין בבה"ל ש"מ ד"ה יבלת מגופו שאם דרכו ביד חייבים דחשיב כבכלי ע"ש ומדרבנן בודאי ראוי לאסור.

ויש כאלו שבימות החול רגילים בכך, ולכן גם בשבת בלי כוונה מסובבים כל הזמן פאות ובמיוחד לאחר הטבילה שהשערות נתפזרו ונראה שיש להזהירם על כך ואחר היציאה ממקוה נוסף על כך חשש אסור סחיטה בשערות.

43 - שו"ת אז נדברו ח"ב סימן לד

ולענן תלישת שערות צריכים לדעת המציאות דלכאורה גם רוב אין בזה וגם אם יש רוב נמי לא הוי פסיק רישא אלא שעצם הסלסול אינו רצוי שחז"ל כבר גינו זה מאד אם לא מי שמכוון באמת רק לשם הידור מצוה...

44 - שו"ת משנה הלכות ח"ז סימן קכא (הו"ד במועדים לשמחה)

בשו"ת משנה הלכה ח"ז סימן קכא הביא בשם הגאון רבי צבי חיים מנהיימער זצ"ל שהיה מתרעם על הבחורים שהיה להם פאות ארוכות יותר מכשיעור והצניעו את הפאות אחרי אזניהם ואמר להם שלא צותה תורה להניח יותר משיעור פאה ולמה יהא להם פאות ארוכות ויצניעו אותן מחמת הבושה ועם מצות השל"ת לא נבוש ולא נכלם ח"ו. והוסיף על כך בשו"ת משנה הלכות וזה דרכם למו לצדיקי אמת שלא התביישו ח"ו במצות ה' ואדרבה ויגבה לבם בדרכי ה' הן בפנים והן בחוץ בפאות הראש והזקן מלא וגדוש ואדרבה זה היה להם לכבוד ולתפארת להיות נבדלים מן האומות הן בנשמתם והן בגופם להיות נמולים והן במלבושם ולא כדורות הראשונים דורות האחרונים בעו"ה בושה תכסה פניהם בכל דבר של קדושה ולא די שהם בעצמם אלא אם רואים מי שהוא הולך בדרך אבות מלעיגים עליו וקוראים לו ח"ו שהוא בכלל משניאי אבל האמת כי יש לנו לגבוה לבנו בדרכי ה' עד כי יבא שלה ולו יקחת עמים בב"א.

45 - משנה ברורה סימן ח ס"ק כו

יראהו - כמה דכתיב וראיתם אותו וזכרתם וגו' ואותן האנשים המשימין הציצית בהמכנסים שלהם לא די שמעלימין עיניהם ממאי דכתיב וראיתם אותו וזכרתם וגו' עוד מבזין הן את מצות הש"י ועתידין הן ליתן את הדין ע"ז ומה שאומרין שהולכים בין הנכרים לזה היה די ששימו הציצית בתוך הכנף ואלו היה להם איזה דורון ממלך ב"ו שחקוק עליו שם המלך כמה היו מתקשטין בו לפני האנשים תמיד וק"ו בציצית שמרמוז על שם ממ"ה הקב"ה וכדלקמן בסימן כ"ד ס"ה כמה מתכבד האדם הנושא שמו עליו ואמרו חז"ל הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה ומשמע מן הכתובים דהיהודים שישארו לעת קץ יהיו מצויינים במצוה זו כמה דכתיב ובאו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי וגו' ואמרו חז"ל ע"ז כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים וכו':

46 - ארחות יושר (להגר"ח קניבסקי שליט"א) פרק ה'

אמר החזו"א ז"ל כי כשנכנס אליו אדם שמוריד זקנו או שבגדל בלורית נהיה לו כ"כ לא טוב עד שעומד לו להקיא. וגם על הפאות שנותנים תחת האוזן לא היתה דעתו נוחה מזה. ואמר שזה נראה כמו שמתבייש במצוה ואין לעשות כן. וכן אמרו"ר אמר שאין לעשות כן ובחז"ל נתייראו מהגויים שמלעיגין עלינו (אף שגם בלא"ה מלעיגין עיין משנ"ב סימן תקנד ס"ק לו בשם הח"א) אבל כאן בארץ ישראל שב"ה אפשר דרא בהרבה אצל בני תורה אין שום טעם לזלזל בזה, והש"ת יזכנו ללכת בצורת ישראל כרצון התורה.

47 - משנה ברורה סימן תקנד ס"ק לו

וכן נהגו - כתב הח"א ההולכים בין העכו"מ ונוהגין ללבוש המנעלים אף שאין למחות בידם שיש גדולים המתירים

מ"מ אין לזה טעם דמה בכך שילעיגו עלינו בלא"ה מלעיגים עלינו ומ"מ אותן היושבים בחנות ודאי אסורים דאיך ידעו הנכרים אם ילכו בלא מנעלים:

48 - אורחות רבינו ח"ג עמ' קלו

פעם אחת בא בחור תימני עם פאות ארוכות לבעל הקהילות יעקב מטייפלע ואמר לו היות והוא משחק ומסלסל את פאותיו בשבת כהרגלו בחול ונתלשים שערות א"כ רוצה לקצרם. השיב לו הגר"י קנייבסקי שלא יקצרם ואם רוצה יכול להחביאם תחת כיפתו ולא הינח לו בשום אופן לקצרם.

49 - שו"ת אז נדברו ח"ב סימן לז

כשבאתי מחו"ל לא"י בשנות בחרותי בשנת תרצ"ג פגשתי בישיבה ספר בשם "חצבה עמודיה שבעה" שיצא בחריפות כנגד זה ועל עוד איזה דברים והתפלאתי אז מאד ע"ז כי מה איכפת ליה הקב"ה וכו' וכמו כולם שבאו מחו"ל הפאות היה על האוזן ובכל אופן אין בזה אלא משום מילי דחסידות אבל אין בזה משום בזיון שנראה כמתבייש עם הפאות, ואינו דומה כלל לציציות מכוסות שכתב המ"ב שמלבד מה שעוברים על "וראתם אותו" שפירשו הראשונים שהציציות צריכים להיות נראים וכמפורש במד"ר הוי נמי בזיון לציציות וגם נראה כמתבייש עם מצות ד' משא"כ בפאות על האוזן דהפאות נראים היטב ולא הוי כמתבייש אלא כך התרגל וגם זה נוח יותר ובפרט בזמן שיש רוח ונוסע על מכונית וכדומה מרגישים יותר מנוחה ממי שהפאות שלו לא על האוזן ותמיד מוטרד בסלסול הפאות... וזה פשוט וברור שבכל הני דברים אין לשנות ממנהג אבותיו ומלבד המנהג הלוא עצם הדבר מה שהבן רוצה להתדמות להאב זה מעיקרי המצוה של כבוד או"א וזה כולל ג"כ כשהאב הולך בפאות על האוזן. ובפרט אם הוא מקפיד על זה ואין לשכוח שיש לנו עסק עם מילי דחסידות שהרי עצם הדבר ללכת עם פאות ארוכות הוי ממילי דחסידות. וממילא אין לדון מכאן על דבר שקשור עם דרך החסידות ממש. ובדורינו אנו דור של עקבתא דמשיחא שעוזבים העיקר מפני הטפל גם על פרט כזה יש להזכיר אף שזה פשוט מאד. ואין לתמוה על ספר "חצבה עמודיה שמעה" שהיה מפחד שאנשי ירושלים לא ילמדו מהבאים מח"ל לנות מנהגם לפי איים הרבה ע"ז וכמדומה שהפריז על המדה

50 - יסוד ושורש העבודה

יזהר האדם בתפילת שמונה עשרה שלא יכסו שערותיו של הפאות את אזנו כמבואר בזוהר חדש.

51 - שו"ת אז נדברו ח"ב סימן לז

ומה ששאל בנוגע לתפלת שמו"ע שקשר למה שהזהיר ע"ז בזוה"ק הנה ראיתי לשון הזוהר דמזהיר בעיקר שלא יסתום שערי דשמיעה דצלותא דעל אודנין זה מקום פאה האוזן תחות אודנין זה מה שמניח השערות על האוזן שאינו מקום שמיעה ולפי זה הוי ראיה משם איפכא. ולא לו שנוהרין שלא יכנסו פאות הראש לתוך פאות הזקן ע"פ הקבלה אין צריכין לכל זה כלומר דבזה שהפאות על האוזן הם פטורים מלחשוש שהפאות יכנסו להזקן.